

İvo Andriç'in *Drina Köprüsü* Adlı Romanında Osmanlı Algısına Genel Bir Bakış

Musa DEMİR¹

Öz

Dünyaca ünlü Sırp yazar İvo Andriç'in birçok dile çevrilen ünlü romanı *Drina Köprüsü*, edebi/estetik değerinin yanı sıra, yazarın doğup büyüdüğü topraklar olan Bosna-Hersek'in yaklaşık dört yüzyıllık zaman dilimine yayılan kültürünün de tarihi bir panoraması niteliğindedir. Andriç, diğer pek çok anlatısında olduğu gibi, söz konusu eserinde de sanatkârane gözlem gücüyle sosyal bilimci dikkatini birleştirerek, olabildiğince objektif bir bakış açısıyla Vişegrad adlı kasaba üzerinden Bosna-Hersek ve daha da genelde Balkan halklarının, Osmanlı yönetiminin başlangıcından Avusturya-Macaristan yönetimine geçinceye kadarki tarihi macerasına ışık tutmak istemiştir. Tarihi bir dikkat ve dokümanter bir tavırla kaleme alınan romanda, bölgenin siyasi, sosyal ve kültürel tarihine dair pek çok veri bulunmaktadır. Bu incelemede, eserin bu kültürel arka planından hareket edilerek, kendisi de bir Balkanlı olan yazarın bakış açısından, romandaki genel Osmanlı algısı/intibayı üzerinde durulmuştur. Söz konusu algının izleri aranırken yazar-anlatıcının mukayeseli anlatım tutumu takip edilmiş ve esere yansıyan Osmanlı algısı, genel olarak, Avusturya algısına olan nispeti üzerinden belirtilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak, söz konusu romanda, tarihsel gelişmelerin de etkisiyle, Avusturya ve genel olarak Batı algısına oranla daha iyimser/olumlu bir Osmanlı algısının/imajının öne çıktığı gözlemlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *İvo Andriç, Drina Köprüsü, Bosna, Osmanlı algısı.*

¹ Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü; musademir76@mynet.com

A General Overview to Ottoman Perception in the Novel *Drina Bridge* by Ivo Andric

Abstract

A worldwide known Serbian writer Ivo Andric's *Drina Bridge* which has been translated into numerous languages is a historical panorama of her homeland Bosnia Herzegovina and its culture that extends about four centuries as well as its literary/ aesthetic value. As she did in her prior narration, in order to bright light to the historical past of not only Bosnia Herzegovinian but also other Balkan folks beginning with Ottoman sovereignty and going on Austria-Hungary empery, Andric again integrated her artistic observation ability with her social scientist attention with a relatively objective point of view through a story in a town called Visegrad. In this novel written with a historical attention and documentary manner, there are a great many of data including political, social and cultural history of this region. In this review, thanks to cultural background of novel, it is laid emphasis on general Ottoman perception/impression in the novel from the viewpoint of the writer who is also Balkan. As we tracked down aforesaid perception, we pursued the comparative expression manner of the writer-narrator, therefore the Ottoman perception that we got is generally tried to explain through a correlation about Austria. As a result, in this novel owing to historical events it has been observed that there is a more optimistic/positive Ottoman perception in comparison with Austria and the West perception

Keywords: *Ivo Andric, Drina Bridge, Bosnia, Ottoman perception.*

1. Giriş: İvo Andriç ve *Drina Köprüsü* Romanı

Aslen bir Hırvat olan fakat bir Sırp olarak yaşamayı seçen İvo Andriç, Osmanlı döneminde 1686-1851 yıllarında Bosna eyaletinin merkezi olan, ancak o sırada Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içerisinde yer alan Travnik kasabasının Dolaç köyünde 9 Ekim 1892’de doğmuştur. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarını Drina ırmağı kıyısındaki Vişegrad’ta geçiren yazar, ilk ve orta öğrenimini de bu yörelerde tamamladıktan sonra yüksek öğrenimine Zagreb, Viyana ve Krakov gibi yerlerde devam etmiştir. Buradaki üniversitelerde Slav tarihi ve edebiyatının yanı sıra felsefe eğitimi de gören Andriç, aynı zamanda, 1924 yılında hazırladığı *Türklerin Yönetimi Altındaki Bosna-Hersek’teki Kültürel Hayat* adlı teziyle de felsefe doktoru olmuştur.

Üniversite yıllarında politikayla da yakından ilgilenen yazar, Birinci Dünya Savaşı’nı fiilen başlatan Avusturya Veliahdı Ferdinand cinayetinin faili olan Gavrilo Princip’in de bağlı olduğu ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan Slavların kurtuluşunu ve birliğini sağlamayı amaçlayan Ulusal Devrim Gençlik Örgütü (Mlada Bosna-Genç Bosna)’nde yer almıştır. Yazar, 1924-1945 yılları arasında çeşitli yerlerde büyükelçilik görevlerinde bulunmuş, 1949 yılında Yugoslav Meclisi’ne Bosna temsilcisi olarak seçilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası Komünist Parti’ye üye olan Andriç, gözlem kabiliyeti yüksek, Avrupa ve dünya kültürüne sahip bir entelektüel olarak Yugoslavya Yazarlar Birliği başkanlığı görevini de yürütmüştür.

Edebiyatla ilgisi Birinci Dünya Savaşı yıllarında şiirle başlamış olan yazar, asıl edebi kişiliğini oluşturan ve kendisini dünyaya açan anlatılarını ise ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında görevinden ayrıldığı yıllarda yazabilmiştir. Bu dönemde yazdığı ve Bosna Üçlemesi olarak adlandırılan *Travnik Kroniği*, *Drina Köprüsü* ve *Saraybosnalı Kadın* adlı anlatılarının kaynağını ve konularını ise -eser adlarından da anlaşılacağı üzere- doğup büyüdüğü ve yaşadığı topraklar olan Bosna oluşturacaktır. Bunlardan özellikle *Drina Köprüsü* adlı roman öne çıkmış ve yazara 1961 Nobel Edebiyat Ödülü’nü kazandırmıştır.²

2. Osmanlı ve Bosna-Hersek Tarihi

Drina Köprüsü adlı eserdeki Osmanlı algısına geçmeden evvel, ana hatlarıyla, söz konusu coğrafi bölgenin (Bosna-Hersek) kısa tarihçesine ve Osmanlı’nın bölge üzerindeki yönetim anlayışına göz atmak faydalı olacaktır:

² Abdurrahman Kolcu, “İvo Andriç ve *Drina Köprüsü* Romanı”, *TÜBAR-XIV/2003-Güz*, s. 219-244

“(…) Birçok çeşitliliği kendisinde barındıran Bosna-Hersek kültürel, dini bir mozaikten oluşmaktadır. Başkent Saraybosna için Avrupa'nın Kudüs'ü tabiri kullanılmaktadır: Antik Butmir kültürüne beşiklik eden Bosna, Keltler, İlliryalılar, Romalılar vd. toplulukların hakimiyeti altında kalmıştır. Avar Türkleriyle yakın ilişkileri bulunan Slav halklarının 6. yüzyılın sonlarından itibaren bölgeye göçü, Hristiyanlık ve İslam, Bosna-Hersek'in etnik yapısını belirleyen en önemli unsur olmuştur. Bosna-Hersek tarihinde önemli bir olay da Osmanlı'nın Bosna'yı 1463'te fethetmesidir. Fatih Sultan Mehmed'in maiyyetinde seferlere katılan ve aynı sultanın biyografisini yazan Dursun Bey, Bosna'nın fethini anlatırken, 'Fi'l-cümle bu mübârek seferde dört vilâyeti feth ve istihlâs edüb sancakbeyi ve kadılar nasb edüb me'âdinleri üzere emînler konulub re'âyâyâ cizye-i şer'i olundu. Bu feth-i mübinle ganâyim-i azâyim-i bî-nihâyetle mürâca'at buyurdu ve dârü's-saltana İstanbul'a geldi' demektedir. Bu ifadeden Sultan II. Mehmed'in İstanbul'a dönüşünden önce, hemen fethi müteakip Bosna sancağının kurulduğu ve sancakbeyinin tayin edildiği anlaşılmaktadır. Daha sonra Bosna sancağında altı kadılık oluşturulmuştur: Yeleç Vilayeti ve Yeleç Kadılığı, Saray Vilayeti ve Saray Kadılığı, Kral Vilayeti ve Bobovats ve Neretva Kadılıkları, Pavli Vilayeti ve Vişegrad Kadılığı, Kovaç Vilayeti (Pavli Vilayetiyle birlikte Vişegrad Kadılığı), Hersek Vilayeti ve Drina ve Blagay Kadılığı. Hersek vilayetinde iki kadılık bulunuyordu. Bunlar merkezi Foça'da olan Drina kadılığı ve merkezi Blagay olan Blagay kadılıkları idi. (...) Drina kadılığına tabi nahiyeler şunlardır: Sokol, Samobor, Kukany, Mileşevo, Dubštitsa, Bohoriç, Poblatye ve Kava'dır. Blagay kadılığı nahiyeleri ise Blagay, Gorajde, Zagorye, Bistritsa, Osanitsa, Tocevats, Vişeva, Kom, Neretva, Nevesinye, Blagay, Trebinje, Popovo, Vidoška, Dabri, Konats Polye, Vatnitsa (Fatnitsa), Gatsko, Mostar, Drejnitsa, Onogoşt, Dubrava.” (...)

“Osmanlı'nın Bosna fethi siyasi olduğu kadar yeni bir kültürel dönemin de başlangıcı olmuştur. Çünkü bu tarihten sonra Bogomil mezhebine bağlı olan Bosnalılar topluca İslamiyet'i kabul etmişlerdir. Bu tarihten 1908 Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun egemenliğine kadar Osmanlı'nın sınır ucundaki sınır ülkesi olmuştur. Bu topraklar doğu ve batı arasında tampon görevi görmüştür. Bosna topraklarında pek çok asker devlet adamı yetişmiş buralar İstanbul yönetimine her zaman yakın olmuştur. 1877-1878 Türk-Rus savaşından sonra ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bu toprakları almasından sonra 1918 yılında Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın bir parçası haline gelmiştir. '1970'li yılların

*dünyaya model olan Güney Slav ülkesi aslında, Osmanlı'dan sonra pandoranın kutusu hâline gelmişti. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Tito'nun kadife kaplı demir yumruğuyla kapatılan kutu, ölümünün ardından yeniden açılacaktır. 'Din Sırp, Hırvat ve Boşnaklar arasında en önemli kimlik olup aralarındaki derin fay hattını ortaya çıkarmıştır. Tito döneminde din ögesi ortadan kaldırılırken Tito'dan sonra yine baskın ve ayırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.'*³

İşte, ele alınan *Drina Köprüsü* adlı roman, aynı zamanda bir sosyal bilimci olan yazarın söz konusu bu kültürel coğrafyanın Osmanlı yönetimi altındaki tarihi kesitine oldukça objektif bir açıdan tuttuğu ayna olarak dikkati çekmektedir. Nitekim, birçok dile çevrilen eserin İngilizce çevirisini üstlenen William H. McNeil, romanın bu yönüyle ilgili olarak şunları söylemektedir:

*"(Bu eserden başka) Ne Balkan ve Osmanlı tarihi alanında daha iyi bir giriş, ne de bizimkinin dışındaki başka bir medeniyeti okuyucuya daha ikna edici bir şekilde tanıtan herhangi bir edebi eser biliyorum. Drina Köprüsü, heybetli başlangıcı ve sarsıcı sonu arasında Andriç'in sayfaları boyunca Osmanlı dünyasıyla bizi karşı karşıya getiren duygusal ve entelektüel bir maceradır. Kısacası Drina Köprüsü, olağanüstü bir çalışmadır, bir şaheserdir ve oldukça da sui generis (nevi şahsına münhasır / kendine özgü)'dir... Uzak Bosna'daki sosyal değişimin Andriç tarafından çizilen bu hassas portresi, ortaya çıkan büyük bir güce sahiptir."*⁴

3. Drina Köprüsü Romanında Osmanlı Algısının Yansımaları/İzleri

Drina Köprüsü adlı eser, yazarı İvo Andriç'in sosyal bilimci kimliğine rağmen, hiç şüphesiz, öncelikle edebi bir eserdir. Andriç, söz konusu eserinde, Drina Köprüsü'nün yapılışından yıkılışına kadarki süre içinde, asıl olarak, Vişegrad Kasabası üzerinden bölgenin siyasi ve sosyal hayatının değişip dönüşmesini anlatmak istemiştir. Bunu yaparken, esere merkez motif olarak, son derece isabetli bir seçimle, Drina Köprüsü'nü yerleştirmiştir. Bu seçim yazara, bölgede, tarih boyunca bir arada ve genel itibarıyla barış ve huzur içinde yaşayagelen çeşitli etnik ve dini kökenden halkların, zamanla nasıl keskin kamplara ayrıldığıнын nedenlerini göstermek imkânını da vermiştir. Şöyle ki eserde merkez sosyal mekân olan Vişegrad kasabası, bir ucu Müslüman diğer ucu Hristiyan olan iki halkın

³ Sibel Bayram, "İvo Andriç'in Drina Köprüsü Adlı Romanı Bağlamında Hayatlara Uzanan Köprüler", *Turkish Studies*, Volume 9/9 Summer 2014, s. 271-282.

⁴ Abdurrahman Kolcu, age, s.221

köprü sayesinde (Kapiya'daki sosyal hayat) birleşerek bir arada yaşadıkları bir yerdir. Ayrıca burası, tarih boyunca, Avusturya-Macaristan işgali gibi, çeşitli siyasi nedenlerle pek çok farklı milletin de gelip yerleştiği bir yer olmuştur. Bu itibarla, Drina Irmağı üzerine inşa edilen köprü, coğrafi olarak Bosna-Hersek'i doğu-batı yönünde Asya ve Avrupa'ya bağlarken öte yandan da bütün bu farklı milletleri kaynaştıran yegane birleştirici unsur olarak tasvir edilmiştir. Romanda, köprüyü yapan iradenin –her ne kadar bölgeden devşirilen bir Osmanlı sadrazamı olan Sokollu'nun kişisel geçmişine bir borç ödemesi olarak lanse edilse de nihayetinde- Osmanlı iradesi olduğu tarihi bir hakikattir:

“Devşirilen sadrazamlar, ‘devşirilip Türk olduğu için büyük bir günah işlediklerini düşünüyorlardı. Vicdanlarını rahatlatmak ve memleketlerine borçlarını ödemek için köprüyü yaptırdıkları söylene de bu kanıtlanmamıştır. Ancak bu köprüler daha çok ülkenin bütünlüğü için inşa edilmiştir. Hırvat ders kitaplarında da romandan bu devşirme ile ilgili bölümün alıntı yapıp okutulması ayrıca ilginç bir durumdur. Andriç ise bunun tersine bir yorumda bulunur. Sadrazamın artık yepyeni bir insan olduğunu ancak yıllar geçtikçe uzaklardan memleketini, köprüsüz Drina Nehri'ni düşünüp göğsünün sızlandığını ifade eder: Sokollu Mehmet Paşa köprüyü memleketine çok yakın bir yerde yaptırmış ancak bunun asıl sebebi bu bölgenin merkezle Orta Avrupa'yı bağlayan en önemli yer olmasıdır. Sokollu, sadece memleketi Vişegrad'da köprü yaptırmamıştır. Başka yerlerde de köprüler yaptırmıştır. Podgorica'da Trebišnica'da da birer köprü yaptırmıştır. Bu köprüler o dönemde Dubrovnik ve Hırvatistan'da büyük rol oynamışlardır. Yazar, Sokollu'nun duygusal sebeplerden değil ekonomik ve stratejik sebeplerden dolayı bu köprüyü inşa ettiğini ifade eder. Evliya Çelebi Vişegrad'da köprüünün sağ tarafında kervansaray ve bir imaret olduğunu yazmaktadır. Çelebi, bu kervansaraya on bin deve, katırın sığıdığını yazar. Çelebi bu sayıyı abartılı anlatsa da hayranlıkla bahsettiğine göre gerçekten kaliteli ve büyük bir yapı olduğu, halk arasında ‘taş han’ olarak bilindiği bir gerçektir.”⁵

Ayrıca, devlet ileri gelenlerinin kurdukları bu vakıflar yoluyla memlekete hizmet etmelerinin tarihi-stratejik gerekçeleri de bilinmektedir. Osmanlı, merkezden uzak bölgelerdeki bu tür hizmetler yoluyla merkezi otoritesini de tahkim etmiştir. Şöyle ki merkez dışında biriken gelirleri yine o bölgelere harcamak suretiyle, hem oralarda Saraya karşı oluşabilecek

⁵ Sibel Bayram, age, s. 275.

siyasi ve ekonomik tehdit ve isyanların önüne geçmiş hem de Batıda görülen Burjuva sınıfının Osmanlı içinde de oluşmasına mani olmuştur.

Geleneksel Osmanlı yönetim sisteminin bir gereği olarak vakıf, imaret anlayışıyla yapılan köprü ve hemen yanına yapılan kervansaray, romanda, -bu anlayışı teyit edercesine- Avusturya işgaliyle gelen modern Avrupalı yönetim anlayışıyla (kapitalizm) yıkılana kadar, tarihi fonksiyonlarıyla bölge halklarına hizmet eden iki önemli simge olarak takdim edilmişlerdir.

Bu dikkatle eser, tarihsel gelişmelerin, yörenin sosyal hayatı üzerindeki etkileri açısından okunduğunda, iyiden kötüye doğru bir gidiş çizgisi takip edilmektedir. Köprünün yapılış aşamalarının anlatıldığı ilk kısımlarda göze çarpan bazı sert uygulamalar -ki bunlar da dönemine göre her devletin kendi otoritesinin tesisi ve devamı için, icabı halinde uygulayabildiği tedbir kabilinden uygulamalar (angarya, kazığa geçirme cezası vb.) olarak görülmektedir- dışarda tutulduğunda, yaklaşık 400 yıllık Osmanlı idaresinde kalan bölgede, hissedilebilir bir tarzda sosyal barış ortamının yaşanageldiği fark edilmektedir. Bu genel sükûn halinin, dünyadaki siyasi gelişmelere (milliyetçilik cereyanları gibi) de bağlı olarak, 19. Yüzyılın sonlarına doğru Sırbistan ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu arasındaki sürtüşmeler dolayısıyla ortaya çıkan Avusturya işgaline kadar sürdüğü görülmektedir. Söz konusu işgalle birlikte ise bölgeye, ilk bakışta hayatı kolaylaştırıyor gibi görünen bazı teknolojik, ekonomik ve sosyal yeniliklerle (tren, banka, borsa, otel, eğlence merkezleri vb.) birlikte Avrupa menşeli modern yönetim anlayışları (kapitalizm, sosyalizm, milliyetçilik vb.) girmiş ve böylelikle bölgede, etkileri bugünlere kadar gelen istikrarsızlığın ve yıkımın tohumları atılmıştır. Romanda, genel planda yazar-anlatıcının bakış açısından aktarılan söz konusu tarihi geçiş süreci, hemen her fırsatta önceki Osmanlı dönemiyle mukayeseli olarak takdim edilip değerlendirilmektedir. Çoğunluğu yazar-anlatıcı olmak üzere, yer yer kahraman-anlatıcıların (Duşceli kısa boylu hoca, Ali Hoca, Rahip Nikola vb.) anlatımlarına ve bakış açılarına da yansıyan Osmanlı algısı/imajı/izlenimine bakıldığında, ortaya çıkan durumun, Bizanslı Grandük Notoras'ın İstanbul'un fethi sırasında, tarihi bir anekdot olarak kaydettiği "*Başımızda kardinal külahlı görmektense, Osmanlı sarığı görmeyi arzu ederiz.*" sözünü haklı çıkarır bir ikrar/itiraf tablosu arz ettiği görülmektedir. Nitekim yazar, romanın sonunda, bu istikrarsızlaştırıcı ve yıkıcı tohumların en somut meyvesi olan savaşı ve onun yol açtığı tahribatı, yerli Müslümanlardan Ali Hoca'nın bilinciyle köprünün yıkılış sahnesi üzerinden idrak ettirmektedir:

“Gözü köprüye ilişti. Kapiya yerinde duruyordu. Ama hemen sonra köprü ikiye ayrılıyordu. Yedinci sütun ortada yoktu. (...) Haincesine, zalimcesine ikiye bölünmüştü. (...) Bütün bu araçların, makinelerin, o çalışma ve acelenin ne olduğu, neye yaradığı şimdi anlaşılıyor. (...) Yıllarca onların köprü üstünde çalışmalarını seyretmişti. Onu güzelleştirmiş, temizlemiş, su boruları döşemiş ve elektrikle aydınlatmışlardı. Sanki faydalı bir hayrat değil de alelaide bir kaya parçasıymış gibi... (...) Allah’a vakfedilmiş olan en güzel... en sağlam şeye el uzatmışlardı. (...) İşte sadrazamın köprüsü bile ince bir gerdanlık gibi dökülmeye başlamıştı.”⁶

Eserdeki genel akışı ve özellikle yukarıda bahsedilen geçiş (Osmanlı yönetiminden Avusturya yönetimine geçiş) sürecini takip etmek suretiyle, Osmanlı imajına/algısına dair izleri/izlenimleri, aşağıya alınan pasajlar üzerinden göstermek mümkündür.

Eserde, özetle, bir Boşnak kasabası olan Vişegrad’ın 16-20. yüzyıllar arasındaki tarihsel, siyasal, sosyal ve kültürel macerası anlatılmaktadır. Dört yüz yıllık bu dönem içinde, romanda anlatılanların arka fonunu ana hatlarıyla; köprünün yapılışı, Osmanlı’nın zayıflaması, Sırp isyanları, su baskınları, Bosna’nın Avusturya tarafından işgali, Balkan Savaşı, Avusturya-Sırbistan Savaşı, I. Dünya Savaşı gibi tarihi olaylar oluşturmaktadır.

Söz konusu tarihsel aralık, kasabada bulunan Drina Irmağı üzerine Sokollu Mehmet Paşa tarafından inşa ettirilen ve esere adeta merkezi bir kişilik olarak yerleştirilen köprü üzerinden/gözünden anlatılmaktadır. Tarihsel olduğu kadar sembolik değeri de (bağlama görevi) son derece belirgin olan köprü, eserde takdim edilen sosyal hayatı tanzim eden, çok çeşitli bir demografik yapıda olan kasaba halkı üzerinde-yapılışından 20. yüzyılın başlarına kadar- birleştirici bir denge unsuru olarak varlığını sürdüren sembolik bir roman kahramanı durumundadır.

Köprünün bu sembolik durumu, daha romanın başlarında, son derece olumlu ifadelerle takdim edilmektedir. Köprü ve kasabanın genel olarak tanımlandığı ilk bölümlerde köprünün Sarayevo’nun iki yakasıyla birlikte aynı zamanda kasabayı dış mahalleye de bağlamasına işaret edildikten sonra, anlatıcı tarafından bu ‘bağlama’ işlevi, şu sözlerle betimlenmektedir:

“Burada ‘bağlar’ kelimesi; güneş sabahları, biz insanların çevremizi görmemiz ve işlerimize gitmemiz için doğar, akşamları da uyuyarak günün yorgunluğunu dindirmemiz için batır; dediğimiz zamandaki kadar bir gerçeğin anlatımıdır.

⁶ İvo Andrić, *Drina Köprüsü*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 346-348.

“Çünkü değerli bir eser ve eşsiz güzellikte olan bu yapı, daha zengin, ticaret bakımından daha gelişmiş şehirlerde bile bulunmayan bu köprü (eskiden böylesi koca İmparatorluk'ta ancak iki tane var derlerdi) Drina'nın yatağı üstünde güvenilir, temelli biricik geçittir; Bosna'yı Sırbistan'a, oradan da daha uzaklara, Osmanlı İmparatorluğu'nun öteki bölgelerine, hatta ta İstanbul'a kadar bağlayan biricik bağıdır. (...) Kasaba köprü sayesinde yaşadı ve sağlam bir kökten güç alır gibi büyüdü.”

Alınan pasajdaki *“sağlam bir kök”* ifadesi, köprü üzerinden, aslında köprüyü oraya yaptıran Sokollu'ya ve dolayısıyla Osmanlı iradesine gönderme yapması bakımından dikkat çekicidir. Gerçi eserin ilerleyen sayfalarında köprünün mimarı olarak *“...kim olduğu bilinmeyen masallaşmış bir üstad”* nitelemesiyle Mimar Rade isimli bir mimarın adı geçse de, köprünün asıl mimarının -kendisi de tıpkı köprüyü yaptıran büyük Osmanlı veziri Sokollu gibi bir devşirme olan- Mimar Sinan olduğu bilinmektedir.⁸

Bölge halkı tarafından Drina Köprüsü'ne büyük bir önem ve adeta kutsiyet yüklenir. Örneğin, Avusturyalılar kasabayı işgale gelirken, halk, esatirî bir ruh coşkuluğu içinde, köprünün Müslüman olmayan bir milletin eline geçmesine izin vermeyeceğine inanmaktadır:

*“Bu köprü bir vezirin hayratıdır. Bu köprünün gavur kuvvetlere geçit vermediği yazılıdır. Onu biz değil de ne kılıcın ne de tüfeğin etkilemeyeceği 'bir evliya koruyor. Düşman gelince o mezarından kalkacak, köprünün ortasında dikilecek...”*⁹

Roman boyunca çeşitli vesilelerle anlatıcının diline ve bakış açısına da yansımış olan Avusturya işgali öncesindeki barış/huzur ortamı, aynı zamanda, yörenin Osmanlı yönetimindeki durumuna ilişkin bilimsel bir çalışma da yapan anlatıcı-yazarın dikkatini işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır. Çünkü, yazarın biyografisine dair bu ayrıntı, romanın hâkim konumlu anlatıcısına, romanda yansıtılan Osmanlı algısının hem daha objektif hem de yöre halkının genel algısını yansıtır bir tarzda nakledebilmesi için bir bakış açısı/genişliği kazandırmıştır. Zaten aşağıda da yer yer işaret edileceği gibi anlatıcı, genel olarak *“biz”* zamiriyle konuşmakta ve böylelikle de romanda olup bitenlere içeriden birisi olarak baktığını gizlememektedir.

⁷ İvo Andrić, age, s.14

⁸ Abdurrahman Kolcu, age, s.225

⁹ İvo Andrić, age, s.128

Sokollu tarafından köprü yapımı için görevlendirilen Abid Ağa karakteri, son derece olumsuz bir tip olarak çizilmiştir. Abid Ağa'nın haksız ve canice uygulamaları, Hristiyan, Müslüman farketmeksizin tüm yöre halkını canından bezdirmiştir. Durumu, gözlem için görevlendirdiği kişilerden öğrenen Sokollu, Abid Ağa'yı hemen işten el çektirmiş, cezalandırmış ve yerine son derece hakkaniyetli, dürüst ve iyi bir devlet görevlisi olan Arif Bey'i göndermiştir.¹⁰ Böylece yazar, objektif bakış açısının da bir yansıması olarak Osmanlı'nın yanlıştan dönmesini bilen, titiz, adil ve hakkaniyetli yönetim anlayışına işaret etmiş olmaktadır.

Her ne kadar romanın başlarında Sokollu'nun devşirilme macerası üzerinden Osmanlı'nın devşirme sistemi/uygulaması, son derece hazin sahnelerle ve gaddarca bir uygulama¹¹ olarak anlatılsa da, tarihi olarak, söz konusu devşirme sistemi, devşirilen çocukların aileleri tarafından bilhassa talep edilen, devrine göre çocukları için ikbal imkânı olarak görülen bir uygulama olarak da nitelendirilmektedir:

"(...) Milliyetçi hareketlerle oluşan bu düşüncelerin kendi içinde haklılığı vardır. Fakat tarihi şartların getirdiği yapılanmaları da yine kendi şartları içinde değerlendirmek gerekir. Sokollu Mehmet Paşa, bir Türk'ten, bir Müslüman kökenliden belki daha fazla Osmanlı'ya hizmet etmiştir. Ne Hristiyan asıllı olduğu için yerilmiştir ne de Sırp olduğu için. Osmanlı'nın, birçok kavmi yüzyıllar boyunca idaresinde bulundurmasının sebepleri arasında bu da vardır. Sokollu'nun devlete hizmeti esas alınmıştır, etnik kökeni değil.

*'Sokollu Mehmet Paşa'nın hayatıyla ilgili eserler yazan Radovan Samarcic ve Giovanni Sagredo ise, Sokollu'nun devşirildiğinde 16 veya 18 yaşında olduğunu yazmaktadırlar. Bu da aslında devşirme için epey geç bir yaştır. Bayo Sokoloviç, o dönemde eğitim ve yükselme açısından bir araç olan devşirmeliği çok iyi kullanmış, sadrazamlığa kadar yükselmiştir. Radovan Samarcic'in kitabında yoksul ailelerin, çocuklarının yükselip hayatlarını kurtarması için devşirme eminlerine rüşvet verdiklerini bile yazmıştır.'*¹²

Romanda, Osmanlı dönemindeki barış atmosferini örnekleyen en tipik kısımlardan birisi, Avusturya işgalinden önce, Vişegrad kasabasının karşı

¹⁰ İvo Andriç, age, s.64-65

¹¹ İvo Andriç, age, s.25-27

¹² Muharrem Kaya, "Drina Köprüsü ve El Greko'ya Mektuplar Romanlarında 'Öteki' Türkler, Müslümanlar", *Hürriyet Gösteri*, Sayı: 313, (Temmuz,Ağustos,Eylül),2014, s.90-110.

iki tarafında oturan Hristiyan din adamı Rahip Nikola ile Müslümanların kanaat önderlerinden olan Molla İbrahim arasındaki dostluktur:

*“Onlar o çağda Müslümanlarla Sırplar arasında ne ölçüde bir dostluktan söz etmek mümkünse o derece eski dost ve çocukluk arkadaşlardı. (...) Şaka olarak birbirlerini ‘komşu’ diye çağırırlardı. (...) Şakayı seven kasabalılar iyi anlaşılan kişilerden söz ederlerken: ‘Papazla hoca gibi sevişiyorlar’ derlerdi. Bu söz atasözü gibi yerleşip kalmıştı.”*¹³

Eserde, Osmanlı döneminde kasaba halkında yerleşen ve benimsenen huzurlu yaşama düzeniyle Avusturya işgalinin getirip dayattığı yeni Avrupai yaşama tarzının meydana getirdiği huzursuzluğu anlatan aşağıdaki satırlar, genel olarak bölge halkı üzerindeki olumlu Osmanlı algısını dışarı vuran örnekler olarak dikkati çekmektedir:

*“Görünmeyen, ama her gün kendini biraz daha hissettiren kanun, düzen ve yönetmeliklerden ördükleri ağın içine, insanı, hayvanı ve eşyasıyla, bütün hayatı almak ve etrafta ne varsa hepsini değiştirmek istiyorlardı. Sanki şehrin dış görünüşünden başka insanların da gelenek ve göreneklerini, beşikten mezara kadar her şeyi alt üst etmek niyetindeydiler.”*¹⁴

Bu sözlerin ardından yazar, ileriki sayfalarda, ‘biz’ zamiriyle konuştuğu Müslüman karakteri Şemsi Bey’in ağzından, bu yeni düzenin ‘yabancılar’ının getirdiklerinin, halk üzerinde meydana getirdiği endişe ve korkuyu şu sorularla dile getirmektedir:

*“-Bu bizi nereye sürüklüyor? Sonu nereye varacak?.. Evet bu durmak dinlenmek nedir bilmeyen, ne ölçü, ne rahat, ne sınır tanıyan yabancılar ne idiler? Ne istiyorlardı? Ne maksatla gelmişlerdi? Sanki hepsi birbirine bağlıymış gibi neden bu kadar çok şeye ihtiyaçları vardı? Bütün bunları ne yapacaklardı? Sonu gelmeyen bu çeşit girişimlere onları sürükleyen endişe ne biçim şeydi?”*¹⁵

Müteakip sayfalarda, yazar-anlatıcı yine “biz” kipiyle kasabada yaşanan bu zoraki değişimin halk indinde oluşturduğu olumsuz intibaları ve endişeyi anlatmaya devam eder. Nitekim köprünün yapılışının ardından geçen üç yüz yılın ardından sarf edilen şu sözler, adeta, halkın hiçbir zaman gerçekleşmeyecek ortak temennisi/arzusu olarak dile getirilmektedir:

¹³ İvo Andrić, age, s.139

¹⁴ İvo Andrić, age, s.145

¹⁵ İvo Andrić, age, s. 148

“Köprü, vaktiyle en büyük sellerin, azgın ve karanlık suları altından sanki hiç dokunulmamış ve yeniden canlanmış gibi nasıl bembeyaz çıktıysa, bu yenilik tufanından da öyle muzaffer çıkacağına benziyordu.”¹⁶

Bölge insanı üzerindeki her iki yönetim anlayışını karşılaştıran şu ifadeleri de yine, yukarıda işaret edilen ‘iyiden kötüye doğru gidiş’in dile getirilişi olarak okumak mümkündür:

“(…) Türklerin zamanındaki o tatlı ve sakin yaşam yoktu ama (bu zaten imkânsızdı) yeni anlayışa göre her şey düzenleniyordu. Tam o sırada yeni kargaşalıklar başladı. (...) Alınan yeni tedbirlerden kimse hoşnut değildi. Bu tedbirler, anlayışlarına, yaşayış biçimlerine, geleneklerine tamamen aykırıydı.”¹⁷

“19. yüzyıldan itibaren Drina Köprüsü’nde modernizm yakından takip edilir. Kasabaya tren gelir. Vişegrad’a trenin gelmesiyle köprüünün doğu ile batıyı birleştirme görevi sona erer. Ancak halkın sosyal yaşamındaki önemi devam eder. Halk yine Kapiya’ya gidip dinlenir, sohbet eder: ‘Halk köprüünün o eski köprü olmadığına, köprüden geçen yolun artık batı ile doğuyu birleştirmedikğine inanır ve bunu kolayca kabul eder.’ Ülkedeki yönetim biçimi değişiklikleri köprüünün üzerindeki bildirilere yansır. Daha önce Türkçe yazılan bildiriler Osmanlının gitmesiyle birlikte artık asılmaz. Türkçe yerine Sırpça yazılır. Prag’a, Graz’a, Zagreb’e okumak için giden gençler yanlarında getirdikleri kitaplarla kasabada farklı bir hava estirirler. İhtiyarlar ‘ah’ çekerek Balkanlardaki yeni sınırlardan ve Türk hâkimiyetindeki Lika’dan İstanbul’a uzanan coğrafyada geçen çocukluklarından bahsederler. Robert Hodel’e göre Osmanlı dönemi romanda ‘tatlı bir sessizlik’ olarak görülür, Avusturya dönemi ise karmaşadır. Türk sınırının Edirne’ye çekilmesinden sonra artık köprü doğuyu da bağlamaz. Sadece Vişegrad’ın iki yanını bağlama görevi kendisine kalmıştır.”¹⁸

“Daha dün oracıkta olan ve onu yaratan Doğu... Son zamanlar çok sıkışmış, kemirilmiş olmasına rağmen daimi ve gerçek olan doğu, şimdi bir hayalet gibi birden kayboluvermişti. Artık köprü, şehrin iki yanı ile... Drina’nın iki yanındaki yirmi kadar bucak ve köyden başka bir yeri birleştirmiyordu.”¹⁹

¹⁶ İvo Andriç, age, s. 149-153

¹⁷ İvo Andriç, age, s. 164-165

¹⁸ Sibel Bayram, age, s. 277

¹⁹ İvo Andriç, age, s. 249

Yukarıdaki alıntıda “*daimi ve gerçek olan doğu*” ifadesi, romanda, Avusturya işgaliyle gelen modernizm, kapitalizm ve emperyalizmin bölge hakkında meydana getirdiği yalancı zenginliğe/illüzyona işaret etmektedir. Kasabaya trenin gelişiyle beraber gelen kapitalist anlayış çok kısa sürede hayatı ve insanları müreffehleştirip zenginleştiriyor gibi görünse de aslında tam tersine, fakirleştirmekte ve onların emeklerini, hayallerini sömürmektedir. Osmanlı ve Avusturya yönetimlerinin uygulamalarının mukayeseli olarak verildiği aşağıdaki kısımlarda, yazar-anlatıcının bakış açısından, Osmanlı dönemi uygulamalarının daha hakkaniyetli olduğunu ve halk tarafından daha olumlu karşılandığını çıkarmak mümkündür:

*“19. Yüzyıl, milyonlarca insanın gözleri önüne çeşitli imkânlarını seriyor, elverişli fiyat ve ödeme ile herkes için bir konfor ve mutluluk serabı yaratıyordu.”*²⁰

*“İlk anlaşmazlık ve çatışmalardan sonra yeni hükümet, gücünü dolaylı olarak hissettiriyor, onun için de halk onu eski Osmanlı düzeninden daha kolay sindiriyordu. Açgözlülüğünü ve zulmünü, geleneksel biçimlerle bir ağırbaşlılık ve parlaklık maskesi altında gizliyordu. Halk hükümetten korkuyor ama, ölümden ve hastalıktan korkar gibi korkuyor, zulüm, felaket ve fenalık karşısında titrer gibi değil!”*²¹

*“Bu yeni yaşantı, hiçbir kasabalının ta ezelden beri ruhunda beslediği emeli, kanında taşıdığı şeyi gerçekleştiremiyordu. Hepsi de Hıristiyanı da, Müslümanı da, bu yeni hayata, ihtiyatla her türlü çekingenliklerle giriyordu. (...) Bu yeni yaşam, eskisinden, Osmanlılar zamanındakinden daha az koşullara bağlı değildi. Yalnız bu koşullar daha kolaydı. (...) Onun için de halka, sanki etrafında her şey değişmiş, zenginleşmiş ve genişlemiş gibi geliyordu. (...) Yeni devlet, iyi bir idare sistemiyle, insanların cebinden Osmanlı idaresinin zorla çektiğini, acısız ve kimseyi sarsmadan çekip alıyordu. O kadar ki, halk ödediği vergilerin, yükümlülüğünün belki farkında bile olmuyordu. Böylece Avusturyalılar Osmanlılar zamanından fazla para çekiyor, ama bunu daha kolay, daha çabuk ve daha emin bir biçimde yapıyorlardı. (...) Para, o zamana kadar görülmemiş bir bolluk, taze bir kan gibi memlekette dolaşmaya başladı. En önemlisi de genel bir biçimde hiç çekinmeden, açıkça dolaşmasıydı.”*²²

²⁰ İvo Andriç, age, s. 186

²¹ İvo Andriç, age, s. 187

²² İvo Andriç, age, s. 188-199

Romanda Avusturya işgaliyle birlikte kasabalının hayatına giren bir yenilik de, dükkân ve kantinlerle birlikte açılan oteldir. Bunlardan özellikle Lotika adlı Yahudi kadının işlettiği otel, kasabada kapitalist anlayışla oluşan yeni sosyal hayatın merkezi durumundadır. Otel, aynı zamanda, köprünün ‘Kapiya’ sı üzerinde yüzyıllar içinde şekillenen barışık, kaynaşık sosyal hayatı da yok etmiş, yerine, sosyal tabakaların belirginleştiği sınıfsal bir toplum yapısı getirmiştir. Otelle birlikte, eğlence ve israf üzerine bina edilen yeni bir tüketim modasının başladığı kasabada, Osmanlı zamanında köprü ile birlikte yapılan kervansarayın /Taş Han’ın imaret/hayrat anlayışıyla gördüğü işlevin yerini, tamamen kâr ve insanları sömürme üzerine kurulu ve merkezinde otelin bulunduğu yeni Avrupalı bir tüketim kültürü almıştır. Osmanlı vakıf sisteminin bir parçası olarak ‘hayır’ amaçlı yaptırılan kervansarayla; Avusturya/Avrupa’nın kapitalist zihniyetiyle ‘kâr’ amaçlı yaptırılan bu iki yapıya dair kanaatler, genel olarak ‘biz’ anlatım kipiyle konuşan anlatıcının bakış açısına da sinmiş durumdadır. Her iki yapıya dair kanaatlerin yansıdığı aşağıdaki pasajlar, aynı zamanda, bu iki karşıt zihniyetin bölge halkı üzerindeki etkilerinin/izlenimlerinin de açık ifadeleri durumundadır:

“Türklerin Macaristan’dan çekilmeleriyle, Kervansarayın gelirini sağlayan vakıf malları da imparatorluğun sınırları dışında kaldı. Kasaba halkı olsun, yüz yıldan beri bu taş hana inen yolcular olsun, ona öyle alışmışlardı ki, bu masrafın ne ile karşılandığını, kaynağının nereden geldiğini hiç düşünmemişlerdi. Kimsenin olmayan ve herkesin malı sayılan bir yerdi orası! Yolun kenarında yetişmiş verimli bir meyve ağacı gibi herkes ondan yararlanıyordu. Vezir’in ruhuna bir Fatıha okuyorlardı ama, onun yüz yıl önce öldüğünü ve şimdi İmparatorluğun olan vakıf mallarını kimin idare ettiğini ve koruduğunu hiç düşünmüyorlardı. Dünya işlerinin bu kadar uzaktan birbirine bağlı olabileceğini kim düşünebilirdi ki? .. Onun için de gelir kaynaklarının kurumuş olduğunun kimse farkına varmadı. (...) O çağda vakıfları idare etmekle görevlendirilen Davut Hoca Mütevelli (halk onu öyle çağırıldığı için Mütevelli adı ona soyadı olmuştur), her yana baş vuruyor, ama hiçbir karşılık alamıyordu. (...) Davut Hoca, hanı yaşatmak ve kurtarmak için elinden geleni yaptı. İlkın cebinden masraf etti. Sonra akrabalara borçlandı ve her yıl yapıyı onarıp güzelleştirdi. Böyle giderse iflas edeceğini söyleyenlere, parasını sağlam yere yatırdığı cevabını veriyordu. Çünkü o, işini Allah’a havale etmişti. Herkesin bırakıp unuttuğu o mübarek vakıfları elbette ki Allah koruyacaktı.”²³

²³ İvo Andrić, age, s. 77-78

“Otelin üst katında müşterilere ayrılmış derli toplu, tertemiz altı oda vardı. Birinci katta, biri son derece büyük, öteki küçük olmak üzere iki salon vardı. Büyük salona küçük rütbeli subaylarla esnaf takımı gibi sıradan, gösterişsiz kişiler gelirdi... Küçük salon, büyük olandan, çift kanatlı camları buzlu bir kapı ile ayrılmıştı. Orası sosyal hayatın merkeziydi. Oraya memurlar, subaylar ve şehrin zenginleri gelirdi. (...) Lotika’da içilir, şarkı söylenir, kağıt oynanır, dans edilirdi. Ya da ciddi konuşmalara dalınır, işler çözümlenir, güzel yemekler yenir, temiz yataklarda yatılırdı. (...) Burada insanın daima emin olduğu yalnız iki şey vardı: Parasını ve vaktini israf etmek... Üst yanı var gibi görüldüğü halde varlığı hiç de kesin değildi. Her iki kuşağın zengin ve hovarda beyleri için Lotika adeta bir serap, duyguları ve iştihaları ile oynayan, pahalı, parlak ve soğuk bir hayaldi. (...) Kısacası, pek güzel ve namuslu bir mesleği olmayan Lotika’ya sağduyusu olan, iyi yürekli, iyi huylu bir kadın denebilirdi. Gerektiğinden çok para harcayanların, gerektiğinden çok oyunda kaybedenlerin imdadına da yetişmesini, onları avutmasını da bilirdi. Onları deli ediyordu. Çünkü onlar aslında deli idiler. Onları aldatıyordu. Çünkü aldanmak istiyorlardı. Nihayet onlardan nasılsa kaybetmeye ve israf etmeye niyetli oldukları şeyi alıyordu. Çok para kazanıyor, parasının hesabını da biliyordu. Daha ilk yıllarda küçük bir servet biriktirmişti.”²⁴

Romanda, bölge halkının birlikte yaşama alışkanlığını bozup, onları kamplara ayıran ve aynı zamanda adım adım savaşın eşiğine götüren bir sürecin başlangıcı olarak takdim edilen tren (Doğu Demir Yolları) de yine Avusturya işgalinin ardından Avrupa kaynaklı olarak gelen yeniliklerdendir. Trenin gelişi, bir yönüyle Drina köprüsünün tarihi bağlayıcılık işlevini kaybetmesini beraberinde getirirken bir yönüyle de Osmanlı’nın bölgedeki varlığının gittikçe kaybolduğunu sembolize etmektedir. Bir başka ifadeyle, bölgede köklü bir geçmişe ve geleneğe sahip köprü (Osmanlı), teknolojik yeniliklerle beraber emperyalizmin temsilcisi olan tren (Avusturya /Avrupa) karşısında yenilgiye uğramıştır. Bu rekabet ve onun tarihi sonucu olan I. Dünya Savaşı, ilk önce Bosna olmak üzere tüm dünyaya önu alınmaz ve etkileri 20.yüzyıl boyunca sürecek olan yıkımlar ve felaketler getirmiştir. Yazar, bu durumu, romana merkez kişiliklerden biri olarak yerleştirdiği ve Avusturyalıların getirdiği yenilikleri hiçbir şekilde kabul edip benimsemeyen, onlara karşı hep şüphe ve ihtiyatla bakan Ali Hoca’nın bakış açısından bir öngörü olarak şöyle işaret etmektedir:

²⁴ Ivo Andrić, age, s. 191-193

“Eğer gittiğin yer bir cehennemse daha ağır gitmek daha hayırlı olur. Eğer Avusturyalıların bu makineyi senin gideceğin yere daha çabuk gitmen için icat ettiğine inanıyorsan aptalın birisin. Sen yalnız bir yerden öbür yere gittiğini görüyorsun. Ama makinenin seninle birlikte, senin gibilerden başka neler getirip götürdüğünü hiç sormuyorsun!.. (...) Bir gün gelecek Avusturyalılar seni, trenleriyle istemediğin ve gitmeyi hiç düşünmediğin yerlere sürükleyecekler.”²⁵

Romanda, eskiden (Osmanlı) yeniye (Avusturya) olmakla beraber aslında iyiden kötüye doğru gidişin sebeplerinden bir başkası olarak, kaynağını yine Batıdan alan milliyetçilik, liberalizm, sosyalizm gibi modern düşünce akımları ve ideolojiler gösterilmektedir. Romanda adı geçen Yanko Stikoviç, Yakov Herak, Ranko Mihayloviç, Nikola Glansinçanın, Vlado Mariç, Zorka, Zagorka... gibi gençler tahsil için gittikleri çeşitli Avrupa merkezlerinde bu zararlı/zehirli ideolojilerin etkisinde kalarak döndüklerinde ateşli tartışmalara girişirler. Bu etkilenme, romanda anlatıcı tarafından kamplaşmanın ve giderek bölünüp parçalanmanın ayak sesleri olarak takdim edilir. Bunlardan bilhassa ihtilalci milli gençlik örgütlerinin faal bir üyesi olan milliyetçi Sırp genci Galus’un Müslüman Bahtiyaroviç’le giriştiği tartışma sahnesinde sarf ettiği sözler göze çarpmaktadır. Bu kısımlar, Galus’un görüş açısından, öteden beri Osmanlı’nın bölgede nasıl anlaşıldığına/karşılandığına dair kanaatlerin sadece belli bir yönüne işaret etmesi bakımından dikkati çekmektedir. Eskinin yani Osmanlı’nın savunucusu durumunda olan Bahtiyaroviç’le Galus arasında geçen uzun tartışma diyalogundan aşağıya alınan bu sözler, 1. Dünya Savaşı’nın başlamasına sebep olan tarihi kıvılcımı (Ferdinand suikastını) ve bu kıvılcımı çıkaran kişiyi (bir Sırp milliyetçisi) hatırlatması ve de yazarın biyografisiyle kesişmesi bakımından da ayrıca sembolik öneme sahiptir. Nitekim birinci büyük savaş başlatan bu tarihi hadise, romanın ileriki sayfalarında da²⁶ zaten yer alacaktır:

“Galus ateşli ateşli konuşuyordu:

-Bu çeşit sorunlarda sizler, bey oğulları, çoğu zaman yanılıyorsunuz. Yeni zamanlar düzeninizi bozduğu için dünyada artık kendinizi rahat hissetmiyorsunuz! Sizler için doğu gelenekleri ve düşüncesi, yüzyıllarca egemenliğinizin temelini meydana getirmiş olan sosyal ve hukuk düzenine sıkıca bağlıdır. (...) Tam tersine, bu toprakların biricik efendilerisiniz... Ya da

²⁵ İvo Andriç, age, s. 232

²⁶ İvo Andriç, age, s. 309

daha doğrusu idiniz! Yüzyıllar boyunca egemenliğinizi genişlettiniz, güçlendirdiniz. Onu kah kılıçla, kah kitapla, dini, hukuki ve askeri bakımdan savundunuz! Bu da sizi savaşı, idareci, devlet adamı yaptı. Bu sınıfa giren insanlar, dünyanın hiçbir yerinde soyut bilimle uğraşmazlar. Ekonomi, politika, hukuk öğrenimi sizin içindir. Çünkü sizler olumlu bilgiler için yaratılmış insanlarsınız. Egemen sınıftan olanlar her zaman ve her yerde böyledirler. (...) Şimdi köprüden ve onu yaptırandan söz açmışlardı. Galus'un sesi çok daha yüksek ve anlamlıydı. Bahtiyaroviç'in böyle anıtlar yaptıran Sokollu Mehmet Paşa ile Osmanlı idaresi üzerine söylediği övücü sözleri doğrulamakla birlikte Sırp milletinin, geleceği, geçmişi, kültürü ve uygarlığı üzerine milliyetçi görüşlerini ateşli ateşli anlatıyordu. (...)

Galus da:

-Hakkın var, diyordu. Herhalde bir dahi olması gerek. Bizim kanımızdan olup yabancı bir imparatorun hizmetinde yükselenlerin ne birincisi ne de sonuncusudur. Biz İstanbul, Roma ya da Viyana'ya, devlet adamı, asker ve sanatçı olarak bu ayarda yüzlerce insan verdik!.. (...) Şimdiden sonra değerlerimiz ülkemizde kalacak.. Burada gelişecek ve genel kültüre yarımını yabancı merkezlerden değil, buradan ve bizim ismimizle yapacak.

(...)

-Demek Sokollu Mehmet Paşa, yukarda Sokoloviç'te bir köylü olarak kalsaydı yine bu mertebeye yükselecek... ve şu dakika üstünde konuştuğumuz köprüyü yaptıracaktı, öyle mi?..

-O çağda elbette hayır!..”²⁷

4. Sonuç

Genel itibariyle tarihi bir roman hüviyetinde olan *Drina Köprüsü*, son derece geniş ve zengin dokusuyla, adeta, altından akıp giden sular gibi geçip giden zamana/tarihe tanıklık etmek isteyen canlı/bilinçli bir köprü üzerine kurgulanmıştır. Bu bilinçli seçimle yazar, “köprü”nün bütün metaforik özelliklerinden yararlanarak hem onun altından akıp giden zamana şahitlik etmiş; hem de onunla, bir taraftan farklı millet ve kültürleri bir taraftan da geçmişle yaşanan anı birbirine bağlamıştır. Romanın hissedilir derecedeki masalsı havasına rağmen oldukça mesafeli ve de objektif bir anlatım tutumu takınan yazar, gerek anlatıcı olarak kendisi gerekse de sözü emanet ettiği diğer karakterlerinin bakış açısından, bölge insanının yaşa-

²⁷ Ivo Andrić, age, s. 264-268

yışını belirleyen önemli tarihi ve siyasi olayların deterministik bir akış halinde akarken, bölgeye ve dünyaya neler getirip neler götürdüğünü, halkın onları nasıl anlayıp karşıladıklarını aktarmak istemiştir. Bu anlatımlardan hareketle, özellikle, bölgenin Avusturya-Macaristan işgalinden sonraki döneminde yaşanan son derece hareketli ve de ayrıştırıcı, yıkıcı uygulamalar, gelişmeler göz önüne alındığında, ondan önceki dönem olan yaklaşık dört asırlık Osmanlı hakimiyeti dönemi genel bir huzur dönemi ve “tatlı bir sessizlik” olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Drina Köprüsü adlı romanda söz konusu edilen bölge üzerinde, neredeyse köprünün tarihiyle yaşıt bir tarihe sahip olan Osmanlı İmparatorluğu’nun, değişik tarihi gerekçelerle zaman zaman olumsuz olabilese de, kendisinden sonraki döneme kıyasla, genel olarak olumlu ve barışçıl intibalar bıraktığı anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Andriç, İvo. *Drina Köprüsü*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.
- Bayram, Sibel. “İvo Andriç’in Drina Köprüsü Adlı Romanı Bağlamında Hayatlara Uzanan Köprüler”, *Turkish Studies*, Volume 9/9 Summer 2014, s. 271-282.
- Kaya, Muharrem. “Drina Köprüsü ve El Greko’ya Mektuplar Romanlarında “Öteki” Türkler, Müslümanlar”, *Hürriyet Gösteri*, Sayı: 313, (Temmuz, Ağustos, Eylül), 2014, s. 90-110.
- Kolcu, Abdurrahman. “İvo Andriç ve *Drina Köprüsü* Romanı”, *TÜBAR*, XIV, 2003-Güz, s. 219-245.